

Европейска Комисия срещу Расизма и нетолерантността

Трети доклад за България

Приет на 27 юни 2003 г.

Страсбург, 27 януари 2004 г.

За повече информация относно работата на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността /ЕКРН/, както и за останалите дейности на Съвета на Европа в тази област, моля, обърнете се към:

Secrétariat de l'ECRI / Secretariat of ECRI
Direction Générale des Droits de l'Homme – DG II /
Directorate General of Human Rights – DG II
Conseil de l'Europe / Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Посетете нашата Интернет страница : www.coe.int/ecri

ВЪВЕДЕНИЕ	5
РЕЗЮМЕ	6
I. ПРОСЛЕДЯВАНЕ ПО ВТОРИ ДОКЛАД НА ЕКРН ЗА БЪЛГАРИЯ	7
МЕЖДУНАРОДНИ ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТИ.....	7
КОНСТИТУЦИОННИ И ДРУГИ ОСНОВНИ РАЗПОРЕДБИ	7
- Конституционни разпоредби за политическите партии.....	8
- Закон за вероизповеданията	8
НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ РАЗПОРЕДБИ	9
РАЗПОРЕДБИ НА ГРАЖДАНСКОТО И АДМИНИСТРАТИВНОТО ПРАВО.....	10
ПРАВОНАДДАВАНЕ	11
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ОРГАНИ И ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ	12
ПРИЕМАНЕ И СТАТУС НА ЛИЦАТА, НЯМАЩИ ГРАЖДАНСТВО	14
УЯЗВИМИ ГРУПИ	15
МЕДИИ	17
ИЗОСТРЯНЕ НА ОБЩЕСТВЕНОТО СЪЗНАНИЕ	18
АНТИСЕМИТИЗЪМ.....	18
НАБЛЮДЕНИЕ НА ПОЛОЖЕНИЕТО	19
II. СПЕЦИФИЧНИ ВЪПРОСИ	20
ПОЛОЖЕНИЕТО НА РОМСКАТА ОБЩНОСТ В БЪЛГАРИЯ	20
- Прекомерна употреба на сила и огнестрелно оръжие от полицията срещу представители на ромската общност.....	20
- Проблеми, срещани от ромската общност в различни сфери на живота.....	23
- Заетост	24
- Образование на децата роми	25
- Изпълнение на Рамковата програма за равностойно интегриране на ромите в българското общество.....	26
БИБЛИОГРАФИЯ	28
ПРИЛОЖЕНИЕ	31

Въведение

Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН) е орган на Съвета на Европа. Тя е независим орган за мониторинг на човешките права, специализиран във въпроси, свързани с расизма и нетолерантността. Съставена е от независими и безпристрастни членове, избрани въз основа на техния морален авторитет и признат експертен опит в работата им по въпросите на расизма, ксенофобията, антисемитизма и нетолерантността.

Един от стълбовете в работната програма на ЕКРН са докладите по страни, в които тя анализира положението във всяка една държава-членка на Съвета на Европа във връзка с расизма и нетолерантността, и отправя идеи и предложения за решаване на набелязаните проблеми.

Подходът по страни разглежда всички държави-членки на Съвета на Европа на равно основание. Работи се на цикли от 4/5 години, като се обхващат 9/10 страни годишно. Първата поредица от доклади бяха приключени в края на 1998 г., а втората поредица - в края на 2002 г. През януари 2003 г. започна работата по третата поредица от доклади.

Третата поредица от доклади са съсредоточени върху "изпълнението". Те проверяват дали основните препоръки на ЕКРН от предходните доклади са били следвани и изпълнени, и ако да, доколко успешно и ефективно. Третата поредица от доклади разглежда също така "специфични въпроси", подбрани според различните ситуации в различните страни, и които са засегнати по-задълбочено във всеки доклад.

Работните методи за изготвяне на докладите включват анализи на документация, контактено посещение в съответната страна, а след това, поверителен диалог с националните власти.

Докладите на ЕКРН не са резултати от разследвания или от свидетелски показания. Те представляват анализи, основани на голямо количество информация, събрана от разнообразни източници. Документалните проучвания се основават на значителен брой национални и международни писмени източници. Посещението *in situ* дава възможност за пряка среща със заинтересуваните кръгове (правителствени и неправителствени) с оглед събирането на подробна информация. Процесът на поверителен диалог с националните власти предоставя възможност на последните да предложат, ако считат това за необходимо, поправки към проектодоклада, с цел да бъдат коригирани всички евентуални фактически грешки, които докладът би могъл да съдържа. След приключването на диалога националните власти могат, ако желаят това, да поискат техните гледни точки да бъдат приложени към окончателния доклад на ЕКРН.

Настоящият доклад е изготвен от ЕКРН на нейна собствена и пълна отговорност. Той обхваща събитията до 27 юни 2003 г. ; развитието след тази дата не е включено в анализа и не е взето предвид в направените от ЕКРН заключения и препоръки.

Резюме

След публикуването през март 2000 г. на Втори доклад на ЕКРН за България, бе отбелязан напредък в редица области, обхванати от доклада. През 2002 г. влезе в сила Закон за бежанците, а през май 2003 г. бе приет Закон за омбудсмана. Представителите на турската общност са по-добре представени в държавните органи, а правото на мирни събрания на представители на македонската общност е гарантирано по-ефективно. Дирекция "Национална полиция" образува специален Комитет по правата на човека, а също така бе организирано обучение за полицаи, съдии и други държавни служители. Министерство на образованието и науката издаде Указание за интегриране на децата и учениците от малцинствата, предназначено в частност да подпомогне интегрирането на децата-роми в българските училища. В ход са редица проекти, като например, укрепването на правителствените структури, занимаващи се с въпросите на малцинствата. На 16 септември 2003 г. Народното събрание прие Закон за защита срещу дискриминация.

Същевременно, редица препоръки от Втория доклад на ЕКРН не са изпълнени или са само частично изпълнени. Например, новият Закон за вероизповеданията, приет през 2002 г., не запълва всички пропуски във връзка със свободата на религията в България. В Европейския Съд по правата на човека е получена молба във връзка със създаването на македонска политическа партия. Все още съществуват стереотипи, предразсъдъци и дискриминация срещу малцинствени групи, в частност, срещу ромите, както и срещу имигранти, бежанци и лица, търсещи убежище. И накрая, продължават да присъстват сериозни проблеми във връзка с прекомерното използване на огнестрелно оръжие и сила от страна на полицията срещу ромите. Голяма част от ромите продължават да срещат сериозни финансови и социални проблеми, живеят в изключително неблагоприятни квартали и са тежко засегнати от безработицата. Все така широко е разпространен проблемът със сегрегацията на децата-роми в училищата, а до настоящия момент изпълнението на Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество, приета от правителството през 1999 г., е в началния си стадий.

В настоящия доклад ЕКРН отправя поредица от препоръки към българските власти. В частност, тя препоръчва да бъде ратифициран Протокол № 12 към Европейска Конвенция за правата на човека, както и други международни инструменти, свързани с борбата срещу расизма и нетолерантността. ЕКРН обръща внимание на властите на необходимостта да се уважава свободата на религиозните убеждения, от една страна, и свободата на сдружаване на македонците, от друга. Във връзка с наказателните закони ЕКРН препоръчва властите да предприемат мерки за осигуряване на по-стриктно изпълнение на разпоредбите в наказателните закони, предназначени за борба с расизма. По отношение на гражданските и административните закони ЕКРН препоръчва властите да изпълняват Закона за защита срещу дискриминация и да образуват във възможно най-кратки срокове Комисия за защита срещу дискриминация. ЕКРН настоятелно приканва българските власти да увеличат своите усилия за подобряване положението на ромите във всички области и в частност, в икономическата и в социалната област. Освен това ЕКРН насърчава българските власти да продължават с усилията си за подобряване положението на другите малцинствени групи, включително турци, македонци и помаци, както и това на имигрантите, бежанците и лицата, търсещи убежище. Тя препоръчва да се продължи обучението по правата на човека за служебни лица, които общуват с тези малцинствени групи, и повишаването на общественото съзнание сред широката публика и медиите по въпросите на расизма и нетолерантността. Във връзка с полицията Комисията препоръчва промяна в законодателството за употреба на огнестрелно оръжие и строг контрол във връзка с прекомерната употреба на такова оръжие и на сила срещу ромите. ЕКРН препоръчва борба със сегрегацията на децата-роми в училище и изпълнение във възможно най-кратки срокове на Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество, като се проследи да бъдат въведени подходящи стратегии на регионално и на местно равнище.

I. Проследяване по втори доклад на ЕКРН за България

Международни правни инструменти

1. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва на българските власти да ратифицират Европейската социална харта. Тя също така препоръчва България да подпише и ратифицира следните инструменти: Европейска харта за регионалните и малцинствените езици, Европейска конвенция за юридическия статус на миграционните работници, и Европейска конвенция за участието на чужденци в обществения живот на местно равнище.
2. ЕКРН с удовлетворение отбелязва, че на 7 юни 2000 г. България ратифицира Ревизираната Европейска социална харта, която влезе в сила на 1 август 2000 г. До днешна дата никой от останалите инструменти, посочени по-горе, не е подписан или ратифициран. България подписа Конвенцията за престъпленията в кибер-пространството на 23 ноември 2001 г., но още не я е ратифицирала. България не е подписала или ратифицирала нито Допълнителния протокол към Конвенция за престъпленията в кибер-пространството относно криминализирането на деяния от расистко или ксенофобско естество, извършени посредством компютърни системи, нито Протокол № 12 към Европейска Конвенция за правата на човека. Българските власти информираха ЕКРН за намеренията на правителството да ратифицира всички тези документи.

Препоръки:

3. ЕКРН настоятелно препоръчва на властите да ратифицират във възможно най-кратки срокове Протокол № 12 към Европейска Конвенция за правата на човека, Конвенцията за престъпленията в кибер-пространството и Допълнителния Протокол към нея относно криминализирането на деяния от расистко или ксенофобско естество, извършени посредством компютърни системи, Европейската харта за регионалните и малцинствените езици, Европейската конвенция за юридическия статус на миграционните работници и Европейската конвенция за участието на чужденци в обществения живот на местно равнище.

Конституционни и други основни разпоредби

4. Член 6 от българската Конституция утвърждава принципа на равенство и забранява дискриминация по следния начин: "(1) Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. (2) Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние." ЕКРН отбелязва, че тази разпоредба е директно приложима в българската правна система по силата на член 5 (2) от Конституцията, и съдилищата вече са я прилагали с оглед санкциониране на случаи на расова дискриминация.

Препоръки:

5. ЕКРН препоръчва на българските власти и в частност, на съдебните власти, да използват пълноценно член 6 от Конституцията на България, забраняващ дискриминация, когато е необходимо да се даде отпор на всякакви форми на расова дискриминация.

- Конституционни разпоредби за политическите партии

6. Във втория си доклад ЕКРН поиска от българските власти да изяснят прилагането на членове 11 (4) и 44 (2) от Конституцията относно ограниченията за създаване на политически партии на етническа основа.
7. ЕКРН отбелязва, че на 29 февруари 2000 г. българският Конституционен съд постанови, че се забраняват политически партии, които посредством членския състав или целите си са запазени само за лица от конкретна етническа, расова или религиозна група. В частност, дадена политическа партия може да бъде забранена, ако нейният устав и ред на процедурата възпрепятстват присъединяването към нея на хора от определена етническа група.
8. Политическата партия на Обединената Македонска организация (ОМО "Илинден" Пирин) бе забранена от българския Конституционен съд през 2000 г. В Европейския Съд по правата на човека е подадена молба във връзка с това, внесена на основание нарушаване на свободата на сдружаване, но Съдът още не е произнесъл присъда по нея. ЕКРН отбелязва, че на 12 декември 2002 г. Софийският съд е отказал да регистрира политическата партия "ОМО - Пирин".

Препоръки:

9. ЕКРН насърчава българските власти да осигурят спазване без всякаква дискриминация на принципа на свобода на сдружаването, такъв, какъвто е постановен в член 11 на Европейска Конвенция за правата на човека (ЕКПЧ). Тя подчертава, че по силата на член 11, параграф 2 от ЕКПЧ върху упражняването на свободата на сдружаване не следва да се налагат никакви други ограничения, освен тези, които са предписани от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната сигурност или обществената безопасност, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или за защита на правата и свободите на другите хора.

- Закон за вероизповеданията

10. В своя втори доклад ЕКРН призова за бързо премахване на ограниченията върху регистрацията на религиозни общности.

11. На 20 декември 2002 г. бе приет нов Закон за вероизповеданията. Според неговите разпоредби занапред религиозните общности ще се регистрират от Софийския съд, с изключение на Българската православна църква. ЕКРН отбелязва, че редица религиозни общности, неправителствени организации за правата на човека и независими експерти са отправили множество критики към закона, като твърдят, че той въвежда дискриминация между различните вероизповедания и ограничения на свободата на вероизповеданията, които противоречат на член 9 от Европейска Конвенция за правата на човека. В частност, законът позволява ограничаване свободата на вероизповедание в случай на заплаха за "националната сигурност" - а не на обществената безопасност, както е предвидено в параграф 2 на член 9 от ЕКПЧ - и постановява, че религиозните общности и институции, както и религиозните вярвания, не могат да бъдат използвани за политически цели.

Препоръки:

12. ЕКРН препоръчва на българските власти да проследят за това член 9 от Европейската Конвенция за правата на човека относно свободата на вероизповеданието да бъде спазван при всички обстоятелства, като се взема предвид съответната съдебна практика на Европейския съд по правата на човека. ЕКРН припомня, че в член 9, параграф 2 от ЕКПЧ, свободата на изява на религия или вяра следва да бъде подчинена само на ограничения, предписани от закона и необходими в едно демократично общество в интерес на обществената безопасност, защитата на общественения ред, здраве или морал, или за защита на правата и свободите на другите.

Наказателноправни разпоредби

13. Във втория си доклад ЕКРН насърчи българските власти да проследят за това разпоредбите на наказателното право да предоставят пълна възможност за вземане предвид на расистката мотивация на закононарушителите, и тази мотивация да се смята за утежняващо вината обстоятелство при обичайните престъпления.
14. В Наказателния кодекс не са направени промени в тази насока, въпреки исканията, отправени към българските власти от някои неправителствени организации. Същевременно, българските власти привличат вниманието към факта, че по силата на член 54 (1) съдиите следва да вземат предвид мотивите и утежняващите вината обстоятелства при престъплението, когато вземат решение за присъда. Въпреки че този член не споменава изрично расистката мотивация, съдията може да се позове на него, за да вземе предвид такава мотивация и по този начин, да произнесе решение за по-строго наказание.

Препоръки:

15. ЕКРН препоръчва на българските власти да добавят в Наказателния кодекс разпоредба, която изрично да постановява, че расистката мотивация при всяко обичайно престъпление представлява утежняващо вината обстоятелство. Във връзка с това Комисията привлича вниманието на българските власти към своята Обща политическа препоръка № 7 за национално законодателство за борба с расизма и расовата дискриминация, в която са посочени разпоредбите, които следва да бъдат включени в наказателния закон.
16. Във втория си доклад ЕКРН насърчава българските власти да дадат висок приоритет на наказателното преследване за престъпления с расистки или ксенофобски характер и да събират и публикуват точни данни и статистики за броя на регистрираните в полицията престъпления на основата на расизма и ксенофобията, за броя на заведените дела, за причините, поради които за такива престъпления не е било възбудено наказателно преследване, както и за изхода от заведените дела.
17. Българските власти информираха ЕКРН за това, че след приемането на Втория доклад са били възбудени много малко наказателни преследвания и има много малко произнесени присъди по членове 162, 163 и 172-1 от Наказателния кодекс, третиращи наказанието за расистки престъпления. Едно от обясненията, предложени от властите, е, че в българското общество възникват само изолирани случаи на подобни престъпления. ЕКРН обаче изразява загриженост във връзка със съществуващи доклади на неправителствени организации, описващи сериозни расистки инциденти в България, на които не е било обърнато нужното внимание и не са били усърдно преследвани от българските власти.

Препоръки:

18. ЕКРН подновява своите препоръки за това българските власти да дадат приоритет на наказателното преследване на расистки и ксенофобски престъпления и да събират и публикуват точни данни и статистики в тази област.
19. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва да се осигури допълнително обучение на полицаите и съдиите, за да бъдат осъзнати по-добре проблемите на расизма и нетолерантността. ЕКРН разглежда този въпрос в раздела за специфични въпроси.

Разпоредби на гражданското и административното право

20. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва на българските власти да въведат гражданско и административно законодателство за забрана на дискриминацията във всички сфери на живота.

21. Член 8 (3) от Кодекса на труда наскоро бе изменен така, че да забранява пряка и косвена дискриминация, основана, *inter alia*, на народност, произход, раса, цвят на кожата или политически убеждения.
22. На 16 септември 2003 г. Народното събрание прие Закон за защита срещу дискриминация. Този закон забранява дискриминацията, в частност, основана на раса, етнически произход, религия и народност. Пряката и косвена дискриминация са дефинирани по същия начин, както в общностното законодателство¹. Обхватът на този закон е много широк, тъй като дискриминацията е забранена по отношение на всички юридически или физически, публични или частни лица, а също така, в множество области, като заетост (включително наемане на работа), образование, професионални организации и профсъюзи, предоставяне на стоки и услуги. Законът утвърждава принципа за споделена тежест на доказването между жертвата и дискриминатора в административното и гражданското право. Законът също така задължава работодателите да предприемат превантивни мерки за борба срещу дискриминацията на работното място. Изрично са разрешени позитивни временни мерки за насърчаване на еднакви възможности за някои групи в неравностойно положение. Освен това законът предвижда образуването на Комисия за защита срещу дискриминацията². Законът ще влезе в сила на 1 януари 2004 г. ЕКРН приветства приемането на този закон, който представлява съществена крачка напред в борбата срещу расовата дискриминация в България, и съдържа голям брой от елементите, представени в Обща политическа препоръка № 7 на ЕКРН за национално законодателство за борба с расизма и расовата дискриминация.

Препоръки:

23. ЕКРН препоръчва също така на българските власти да изпълнят в кратки срокове Закона за защита срещу дискриминация и да контролират отблизо неговото прилагане.
24. ЕКРН настоятелно насърчава властите да информират широката общественост за съдържанието и обхвата на закона. Тя също така насърчава властите да осигурят обучение по закона и неговото прилагане за съдии и юрисконсулти.

Правораздаване

25. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва на всички задържани лица от ромската общност незабавно да бъде предоставен достъп до юридически съветник и независим медицински преглед.
26. В член 70 (1), параграф 7, от Наказателно-процесуалния кодекс, се постановява, че правната помощ е задължителна, когато обвиняемият няма възможност да си осигури адвокат, но желае такъв и е в интерес на

¹ Директива 2000/43/ЕС на Европейския съюз, прилагаща принципа за равно третиране между лица независимо от расовия или етнически произход, и Директива 2000/78/ЕС на Европейския съюз, създаваща основна рамка за равно третиране при заетостта и професията.

² Виж по-долу "Специализирани органи и други институции".

правосъдието той/ тя да получи юридически съвет. Според Закона за изпълнение на наказанията задържаните имат право на медицински преглед при поискване от тяхна страна. Според някои източници обаче упражняването на тези права поражда проблеми в практиката. Например, служебно назначените адвокати не винаги получават своевременно своето заплащане от властите. Изглежда, че е необходимо да се постигне още по-голям напредък, за да може осигурените по закон права да бъдат напълно признати в практиката, в частност, по отношение на ромите.

Препоръки:

27. ЕКРН препоръчва на властите да следят отблизо положението с правата на задържаните и на обвинените лица, както роми, така и други лица, за достъп до юридически съвети и независим медицински преглед. Комисията настоятелно насърчава властите да положат всички усилия, за да може практиката в това отношение да съответства на закона.

Специализирани органи и други институции

28. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва на българските власти да създадат специализиран орган за борба с расизма и дискриминацията в съответствие с нейната Обща политическа препоръка № 2 за специализирани органи за борба с расизма, ксенофобията, антисемитизма и нетолерантността на национално равнище.
29. Законът за защита срещу дискриминация³ постановява образуването на Комисия, представляваща независим орган, съставен от девет члена, и който може да предприема редица мерки за борба с дискриминацията. Законът за защита срещу дискриминация постановява образуването на Комисия, представляваща независим орган, съставен от девет члена, и който има правомощията да предприема редица мерки за борба с дискриминацията. В рамките на тази Комисия ще бъде създадена постоянна експертна група по въпросите на расовата дискриминация. Тази Комисия ще има правото да приема жалби и да издава решения, които ще бъдат задължителни за страните. Тя ще може да налага граждански и административни санкции на извършителите на дискриминационни деяния. Тя също така ще има право да се представя пред съдилищата в случаи на дискриминация и да отправя препоръки към властите във връзка с борбата срещу дискриминацията. Тази Комисия ще бъде образувана скоро след влизането в сила на закона на 1 януари 2004 г.

Препоръки:

30. ЕКРН препоръчва на българските власти да образуват във възможно най-кратки срокове Комисията за защита срещу дискриминация и да й осигурят нужните финансови и човешки ресурси, за да може тя да работи в най-добри условия. Тя също така насърчава властите да разкрият местни служби на Комисията, за да може тя да обхване цялата територия на страната и да бъде лесно достъпна за жертви на дискриминация, независимо къде се намират те.

³

Виж по-горе в "Разпоредби на гражданското и административното право".

31. Националният Съвет по етнически и демографски въпроси, образуван през 1997 г., е орган, включващ представители на властите, а също така и на неправителствени организации, които отговаря за консултациите, сътрудничеството и координацията между правителствените органи и неправителствените организации във връзка с изработването и прилагането на национална политика по етническите и демографските въпроси и миграцията, както и по отношение на укрепването и защитата на толерантността и разбирателството между българските граждани от етнически и религиозни малцинствени групи.
32. Според някои източници, този орган не разполага с достатъчно ресурси или правомощия, за да действа ефективно. ЕКРН бе информирана, че българското правителство разглежда възможността за образуване на Национална агенция за малцинствата, която да определя отговорностите на правителството във връзка с политиката за малцинствата и да засили ролята, която понастоящем изпълнява Националният съвет по етнически и демографски въпроси. На ЕКРН не са известни нито структурата на този бъдещ орган, нито правомощията, с които той ще разполага.
33. ЕКРН отбелязва със задоволство, че преобладаващата част от регионалните власти са образували регионални съвети по етнически и демографски въпроси, както и че някои общини са назначили експерти по въпросите на малцинствата.

Препоръки:

34. ЕКРН препоръчва на българските власти да подсилат националните механизми, свързани с въпросите на малцинствата, както чрез образуване на нов орган, така и чрез укрепване на Националния Съвет по етнически и демографски въпроси. Тя подчертава колко е важно да се осигури участието на представители на малцинствата в орган, отговарящ за въпроси, които ги засягат. Такъв орган следва също така да разполага с достатъчно ресурси, в частност, финансови, за да изпълнява пълноценно своите задачи.
35. ЕКРН насърчава българските власти да продължат усилията си за образуване на местни органи по въпросите на малцинствата, в които да бъдат включвани представители на малцинствата, с оглед изработването на политика, подходяща за всеки регион.
36. Българските власти информираха ЕКРН, че през май 2003 г. България е приела Закон за омбудсмана. ЕКРН не е запозната с подробности по този закон, но приветства въвеждането на тази институция.
37. ЕКРН с удовлетворение отбелязва, че някои общини, включително Софийска община, са назначили местни омбудсмани, които да подобряват взаимоотношенията между общинските власти и институциите. Тя обаче отбелязва, че обществеността все още не е достатъчно добре запозната с тези органи.

Препоръки:

38. ЕКРН препоръчва на българските власти да назначат във възможно най-кратки срокове омбудсмана, предвиден по закона, така че той/ тя да може бързо да пристъпи към изпълнение на задълженията си. Комисията се надява, че тази институция ще разполага с всички необходими правомощия, човешки и финансови ресурси, за да изпълнява пълноценно своите задачи. Тя насърчава омбудсмана да разглежда проблемите с расизма, нетолерантността и расовата дискриминация в българското общество с оглед на това да взема активно участие в тяхното разрешаване.
39. ЕКРН препоръчва на българските власти да продължават с усилията си за назначаване на местни омбудсмани. Комисията ги насърчава да информират обществеността за съществуването на такива институции, а също така, да предоставят на последните всички необходими човешки и финансови ресурси, така че те да могат да изпълняват по задоволителен начин своите задачи.

Приемане и статус на лицата, нямащи гражданство

40. Във втория си доклад ЕКРН изрази надежда, че скоро ще бъде създадена подходяща законова рамка за лица, търсещи убежище, и за бежанци, и че пропуските в инфраструктурата по отношение на търсещите убежище лица, продължителността на процедурата по предоставяне на убежище и проблемът с осъществяването на практика на правото на работа на търсещите убежище, ще бъдат премахнати. Комисията отбелязва, че неправителствените организации предоставят безплатна юридическа помощ.
41. ЕКРН с удовлетворение отбелязва, че на 16 май 2002 г. бе приет Закон за убежището и бежанците, който влезе в сила на 2 декември 2002 г. Този закон прехвърля отговорността за процедурата по предоставяне на убежище, която преди това беше от компетенциите на Гранична полиция, към Държавна Агенция за бежанци. Законът предвижда обикновена процедура за подаване на молби за предоставяне на убежище, а също така и ускорена процедура, когато молбата е очевидно неоснователна. Като цяло, този закон се смята за съответстващ на международните стандарти, независимо, че следва да се осигури непротиворечие между интерпретирането на клаузите, излагащи условията, при които статусът на бежанец може да бъде отказан или отнет, и Женевската Конвенция за статуса на бежанците от 1951 г.
42. ЕКРН научи със задоволство, че между Агенцията за бежанци, Гранична полиция, Върховния комисариат за бежанците и редица неправителствени организации е установено плодотворно сътрудничество, в частност, под формата на семинари за обучение на служебни лица, контактуващи с търсещите убежище, включително на съдии, отговорни за разглеждането на жалби по процедурата за кандидатстване за убежище. Друг пример за това сътрудничество е програмата за интеграция на бежанци,

организирана с цел да подпомогне бежанците да научат български език и да получат достъп до пазара на труда.

43. С оглед подобряване на условията за приемане на лица, търсещи убежище, в последно време бяха открити нови центрове; Агенцията за бежанци има задължението да настанява лицата, търсещи убежище, в тези центрове или в частни квартири, заплащани от нея. ЕКРН бе информирана от неправителствени организации, че условията в тези центрове следва да бъдат допълнително подобрени. Като правило лицата, търсещи убежище, имат право на юридическа помощ още с пристигането си на българска територия, но такава помощ обикновено се осигурява от неправителствени организации и се финансира от Върховния комисариат за бежанците.

Препоръки:

44. ЕКРН насърчава българските власти да продължават да полагат усилия за подобряване положението на лицата, търсещи убежище, и на бежанците в България, в частност, във връзка с удобствата за приемането им, юридическата помощ и социалното подпомагане на лица, търсещи убежище. По-конкретно, комисията приканва властите да заплащат юридическата помощ за лицата, търсещи убежище, в рамките на процедурата за кандидатстване за убежище.
45. ЕКРН насърчава българските власти да продължават и да увеличават своите усилия за осигуряване на обучение по правата на човека и зачитане на различията за всички служебни лица, контактуващи с лица, търсещи убежище, и с бежанци.

Уязвими групи

46. Положението на ромската общност в България е разгледано по-долу, в раздела "Специфични въпроси".
47. Във втория си доклад ЕКРН поиска от българските власти да разгледат въпроса с представителството на турското малцинство в парламента и правителството. Комисията със задоволство отбелязва, че в тази област е постигнат значителен напредък.
48. Във втория си доклад ЕКРН също така поиска от българските власти да разгледат проблемите, свързани със специалните военни поделения, в които се изпращат турски и ромски войници, както и с представителството на тези малцинства в офицерството в армията.
49. ЕКРН научи със задоволство, че специализираните военни поделения, за които става въпрос, са били закрити, и че понастоящем ромите и турците отбиват военната си служба в обикновени поделения. Същевременно, тя отбелязва, че е постигнат недостатъчен напредък във връзка с броя на ромските и турски офицери в армията.

50. Във връзка с турското малцинство, ЕКРН отбелязва, че положението продължава да се подобрява във връзка с проблемите на дискриминация и нетолерантност, независимо че все още предстои да бъде осъществен значителен напредък. Тя също така отбелязва, че голяма част от турското малцинство живее в регион, особено тежко засегнат от икономическата рецесия и социалната криза, и е в неравностойно финансово и социално положение в сравнение с останалата част от българското население.

Препоръки:

51. ЕКРН насърчава българските власти да продължат с усилията си за подобряване положението на представителите на турската общност в България и в частност, по отношение на защитата на техните икономически, социални и културни права.
52. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва българските власти да вземат мерки, за да осигурят всички малцинствени групи в България, включително македонците, да се ползват пълноценно от правото на мирни събрания.
53. Редица източници свидетелстват за напредък във връзка с правото на мирни събрания на македонци, въпреки че те понякога са обект на тормоз. ЕКРН е загрижена от съобщения, според които все още съществуват ограничения на свободата на сдружаване⁴. Тя също така е обезпокоена от твърдения за дискриминация и действия на нетолерантност от страна на властите и представителите на мнозинственото население срещу хора, които открито се обявяват за македонци.
54. ЕКРН отбелязва, че македонците са изразили желание българската държава да признае по-недвусмислено тяхното съществуване като национално малцинство.

Препоръки:

55. ЕКРН насърчава българските власти да продължат да полагат усилия за подобряване на положението във връзка с правото на мирни събрания на всички малцинствени групи, включително македонци.
56. ЕКРН също така препоръчва на българските власти да следят отблизо твърденията за дискриминация и действия на нетолерантност срещу македонци и при необходимост, да предприемат мерки за наказване на такива действия.
57. И накрая, ЕКРН настоятелно препоръчва на българските власти да установят диалог с представители на македонците, за да намерят решение за напрежението, съществуващо между тази група и властите, но също така и между тази група и мнозинственото население, така че те да могат да живеят заедно в дух на взаимно уважение и в интерес на всички заинтересувани.

⁴ Виж по-горе в раздел "Конституционни и други основни разпоредби".

58. В България съществува група от български мюсюлмани, които се самоопределят като помаци и чийто точен брой е труден за установяване. Според някои източници помаците понякога стават обект на дискриминация, предимно в областта на заетостта и висшето образование, поради съществуващи предразсъдъци срещу тях у мнозинственото население.
59. Друг проблем, повдигнат от представители на общността на помаците, е, че те често биват бъркани с представители на турската общност в България поради това, че и те са мюсюлмани като последните. Представителите на помаците заявиха, че помаците са говорещи български език мюсюлмани, които желаят да се самоопределят и да бъдат определяни като такива.

Препоръки:

60. ЕКРН препоръчва на българските власти да следят отблизо твърденията за дискриминация и действия на нетолерантност спрямо лица с помашки произход и при необходимост, да предприемат мерки за наказване на такива действия.
61. ЕКРН също така препоръчва на българските власти да се борят със стереотипите и предразсъдъците, които продължават да съществуват спрямо лица с помашки произход, и да предприемат мерки, за да запознаят мнозинственото население с този проблем.

Медии

62. ЕКРН отбелязва, че някои предразсъдъци и отрицателни стереотипи спрямо представители на малцинствени групи като роми, евреи, имигранти, бежанци и лица, търсещи убежище, са разпространявани чрез медиите. Според редица източници през последните няколко години положението се е подобрило, в някои случаи - значително. ЕКРН с радост научава, че в медиите днес има по-малко нетолерантност, независимо че цялостните резултати все още не са задоволителни.

Препоръки:

63. ЕКРН препоръчва на българските власти да алармират медийните специалисти и техните организации за опасностите от расизма и нетолерантността. В случай на публикуване на расистки статии, Комисията настоятелно насърчава българските власти да положат всички усилия, за да преследват и наказват виновниците за тях.

Изостряне на общественото съзнание

64. Във втория си доклад ЕКРН препоръча на българските власти да повишават общественото съзнание за съществуването на расизма и нетолерантността и да насърчават жертвите да защитават правата си.
65. Според някои източници в продължение на редица години са съществували в еднаква степен прояви на расизъм и нетолерантност от страна на обществеността към ромите, но също така и към други малцинствени групи като етнически и религиозни малцинства, имигранти, бежанци и лица, търсещи убежище. Според други източници обаче има известно намаляване на броя на подобни прояви. Без съмнение, актовете на вербално или физическо насилие в никакъв случай не са изкоренени, същото важи и за стереотипите и предразсъдъците, които понякога водят до актове на дискриминация. Обществото и властите изглежда са донякъде пасивни спрямо действия на нетолерантност от този вид, с които не се борят достатъчно и които не наказват достатъчно.
66. ЕКРН отбелязва, че Министерството на културата и местните власти са положили усилия за улесняване достъпа на обществеността до културите на различните етнически малцинства чрез организиране на дейности на национално и регионално равнище. Често подобни схеми са били осъществявани с подкрепата на международни организации. Неправителствените организации са предприели стъпки за това децата в училище да бъдат запознавани по-подробно с културите на етническите малцинства, но мерките, предприемани от властите за повишаване на общественото съзнание всред широката общественост и учениците, все още са много ограничени.

Препоръки:

67. ЕКРН препоръчва на българските власти да следят внимателно проявите на расизъм и нетолерантност от страна на широката общественост срещу представители на малцинствени групи.
68. ЕКРН също така препоръчва на българските власти да повишават общественото съзнание по проблемите на расизма и нетолерантността така, че да се намали степента на нетолерантност всред населението. Тя привлича вниманието им върху необходимостта от провеждане на национални изследвания за опита и възприятието на дискриминацията и расизма от страна на потенциалните жертви, както това се препоръчва в Препоръка № 4 на ЕКРН. Такива изследвания могат да представят ясна и изчерпателна картина на положението в страната.

Антисемитизъм

69. Проявите на антисемитизъм не са много разпространени в българското общество, но ЕКРН отбелязва, че според някои източници, изглежда антисемитските инциденти се увеличават. Комисията забелязва, че съществуват публикации, графити и дискуссионни форуми в Интернет, които разпространяват антисемитски идеи в България. Тя също така изразява загриженост от случаите, в които са били осквернявани еврейски

гробове, както и от опита да бъде подпалено еврейско училище в София. Въпреки че се касае за изолирани случаи, някои неправителствени организации са взели решение да следят отблизо положението, като образуват работни групи, които да разглеждат проявите на антисемитизъм в България.

Препоръки:

70. ЕКРН настоятелно призовава българските власти да следят внимателно за прояви на антисемитизъм, които, според някои източници, изглеждат се увеличават. Тя препоръчва на властите да предприемат всички необходими мерки, за да наказват техните извършители.

Наблюдение на положението

71. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва на българските власти да обмислят начини за наблюдение на положението във връзка с расизма и расовата дискриминация.
72. Същевременно, ЕКРН е обезпокоена от липсата на достоверна информация за положението на различните малцинствени групи, живеещи в България. Тя отбелязва, че не са предприети никакви специфични мерки за подобряване на положението във връзка с това. Една от причините, изтъкнати от българските власти за обяснение на факта, че не предприемат действия в тази насока, е необходимостта да се избягва дискриминация на хора на основата на техния етнически произход. ЕКРН обаче смята, че е от основна важност да бъде събрана статистическа информация, в която данните да са разпределени според етническия произход, така че да може да се установи до каква степен съществува дискриминация в области като заетостта и образованието.

Препоръки:

73. ЕКРН настоятелно насърчава българските власти да обмислят начини за въвеждане на свързана и пълна система за събиране на данни, с оглед да бъде преценено положението на различните малцинствени групи, живеещи в България, и степента на прояви на расизъм и расова дискриминация. Тази система за събиране на данни следва да бъде в съответствие с националното законодателство и европейските регламенти и препоръки за защита на данните и правото на личен живот, както това е постановено в Обща политическа препоръка № 1 на ЕКРН за борба с расизма, ксенофобията, антисемитизма и нетолерантността. При събирането на данни българските власти следва в частност да осигурят спазване на анонимността и зачитане на достойнството на интервюираните лица, както и на принципа за напълно доброволно участие. Освен това системата за събиране на данни за расизма и расовата дискриминация следва да отчита и половия признак, в частност, от гледна точка на възможна двойна или множествена дискриминация.

II. специфични въпроси

Положението на ромската общност в България

- ***Прекомерна употреба на сила и огнестрелно оръжие от полицията срещу представители на ромската общност.***

74. Във втория си доклад ЕКРН препоръча на българските власти да преразгледат съответния текст в Закона за Министерство на вътрешните работи, с цел употребата на огнестрелно оръжие от страна на полицията да се ограничи само до случаите, в които това е действително необходимо. Тя подчерта, че за властите е важно да признаят съществуването на проблема, създаден от понякога съмнителното поведение на полицията, а за полицията и политическите лидери - да поемат твърд ангажимент незабавно и строго да разследват и дават ход на всички обвинения в лошо поведение или престъпни действия, отправени към полицията. ЕКРН препоръча също така да бъде създаден независим орган - действащ на централно и местно равнище - който да се занимава с разследване на полицейската, следствената и затворническата практика.
75. Властите информираха ЕКРН, че през февруари 2003 г. е изменен член 80 от Закона за Министерство на вътрешните работи така, че да бъдат засилени ограниченията за употреба на огнестрелно оръжие. Същевременно, според някои неправителствени организации, са необходими още промени, за да може тази разпоредба да бъде в пълно съответствие с Основните принципи на ООН за употреба на сила и огнестрелно оръжие от представители на закона, приети през 1990 г. ЕКРН е загрижена от съобщения за случаи на прекомерна употреба на огнестрелно оръжие от полицията, в които понякога се е стигало до смърт на роми. На ЕКРН също така са известни съобщения за случаи на прекомерна употреба на огнестрелни оръжия от жандармеристи.
76. ЕКРН е загрижена от информацията, получена от неправителствени източници, но също така и от българските власти⁵, и според която роми са били малтретирани от полицията по време на арестуването, разпита или задържането им под стража, а когато са в затвора - от служители на затворническата администрация. Българските власти информираха ЕКРН, че разследват тези случаи и че полицейските служители, признати за виновни за подобно малтретиране, са били дисциплинарно наказани, а в някои случаи – уволнени за неправомерно поведение. Според някои източници обаче българските власти не винаги са обръщали достатъчно внимание на малтретирането от страна на полицейски служители и виновните не винаги са били наказвани по съответстващ начин. Подобно поведение може също така да бъде обяснено и с преобладаващото чувство на безнаказаност сред някои полицейски служители. ЕКРН отбелязва, че полицията не е девоенизирана и следователно, поведението на полицейските служители се разследва от Военна прокуратура.

⁵ Виж доклада, представен от България в съответствие с член 25, параграф 1, от Рамкова Конвенция на Съвета на Европа за защита на националните малцинства, 9 април 2003 г., ACFC/SR(2003)001.

77. ЕКРН е особено загрижена от предоставените от изследвания данни за физическо насилие в полицейските управления, които показват, че делът на хората от ромски произход, заявяващи, че са били обект на физическо насилие в полицейски управления, е три пъти по-голям от този на хората от български произход. Следователно, изглежда представителите на ромската общност са малтретирани по-често от представителите на мнозинственото население.
78. ЕКРН с удовлетворение научи, че през август 2000 г. към Национална служба "Полиция" е образуван специализиран комитет по правата на човека, който да се занимава, в частност, с проблеми от този род. Този комитет отговаря за предприемането на мерки за подобряване поведението на полицията с оглед на зачитането на правата на гражданите, и за организиране на обучение за полицейски служители в областта на правата на човека и международните стандарти, приложими към съдебните и полицейски органи. Към всяка регионална дирекция на полицията е назначен координатор, който да продължава на място работата на комитета, като организира схеми на местно равнище. Специализираният комитет по правата на човека е изработил, *inter alia*, проект за текст, с който полицейските служители да информират задържаните лица за техните права. Той също така е изготвил наръчник по правата на човека в полицейските практики, предназначен за полицейски служители. ЕКРН също така бе осведомена, че в момента се изготвя етичен кодекс на полицията.
79. Бяха стартирани редица схеми за обучение по правата на човека за полицейски служители, в частност, с подкрепата на международната общност и на български неправителствени организации. ЕКРН отбелязва, в частност, че споменатият в нейния втори доклад пилотен проект за работа на полицията с етнически малцинства, стартирал в Пловдив през 1999 г., е разширен и към други региони. Проектът засяга главно региони с широко присъствие на ромско население. Той намери добър прием както сред полицията, така и сред местните представители, и постигна убедителни резултати. Бе осигурено обучение за съдии по правата на човека и принципа за недопускане на дискриминация, с помощта, в частност, на неправителствени организации.
80. До момента българските власти не са образували независим орган за разследване на малтретиране или действия на дискриминация, извършени от служители на полицията. Като правило, подобни актове се разследват от полицейски служители, които не работят в същото полицейско управление, както обвинените лица, и ако това е необходимо, от Прокуратурата. Властите информираха ЕКРН, че работната група по правата на човека, образувана в Националната полиция, е внесла предложение правителството да образува подобен орган. Правителството разглежда това предложение. Властите също така съобщиха, че проектозаконът за предотвратяване на дискриминация предвижда създаването на независим орган, който да може да разследва и наказва действия на дискриминация, извършени от държавни служители, включително, от служители на полицията. Фактът, че наскоро приетият Закон за омбудсмана дава право на последния да разглежда случаи на нарушаване на човешки права, извършени от полицията, също така е обещаващ. Същевременно, ЕКРН смята, че тези мерки са недостатъчни, в

частност, като средство за разрешаване на проблема с прекомерната употреба на сила и огнестрелно оръжие.

Препоръки:

81. ЕКРН настоятелно препоръчва на българските власти да предприемат мерки за ограничаване употребата на огнестрелни оръжия от полицейските органи само до случаи, в които тяхната употреба е действително необходима. В частност, тя настоятелно приканва българските власти да внесат необходимите с оглед на това изменения в закона така, че в тази област да се осигури практическо съответствие с международните стандарти.
82. ЕКРН настоятелно приканва българските власти да предприемат мерки за прекратяване на малтретирането от полицейски служители. Тя също така препоръчва да се предприемат мерки за това всички съобщения за малтретиране да бъдат бързо и безпристрастно разследвани и когато това е необходимо, виновниците да получават ефективни наказания.
83. ЕКРН препоръчва на българските власти да образуват в най-кратки срокове независим орган, който да разследва съобщенията за незаконни действия, извършени от служители на полицейските органи.
84. ЕКРН препоръчва на българските власти да продължават и увеличават своите усилия за осигуряване на обучение по правата на човека за полицейски служители и за всички страни, участващи в наказателноправната система, включително, за прокурори и съдии. Тя настоятелно насърчава българските власти да се съсредоточат върху задачата за повишаване на общественото съзнание по въпросите на расизма и дискриминацията и върху нуждата от борба с расизма и дискриминацията, извършвани от полицията и от широката общественост.
85. Във втория си доклад ЕКРН препоръчва на българските власти да предприемат по-активни мерки за насърчаване назначаването на представители на ромската общност в различните структури на наказателноправната система, в частност, като полицейски служители.
86. Представителството на ромите сред служителите на Министерство на вътрешните работи се е увеличило: към 21 октомври 2001 г. в него работят 158 души. От тях четирима са офицери, а 89 работят в Направление "Охранителна полиция". Вероятно в полицейските сили служат още повече роми, тъй като наличните данни са само за хора, които доброволно се самоопределят като роми. Въпреки това, ЕКРН продължава да счита тази цифра за недостатъчна.
87. Българските власти осведомиха ЕКРН, че методът за набиране на полицейски служители е основан на неутрални критерии, които отчитат уменията на кандидатите. Едно от препятствията пред достъпа до постове на полицейски служители е изискването кандидатите да имат определено равнище на образование и знание, каквото хората от ромски произход

рядко достигат поради трудностите, които срещат в сферата на образованието⁶.

Препоръки:

88. ЕКРН отново повтаря своята препоръка за предприемане на по-активни мерки за насърчаване назначаването на представители на ромската общност в полицията и в други клонове от наказателноправната система. Подобна мярка би улеснила отношенията между тези органи и ромската общност.

- Проблеми, срещани от ромската общност в различни сфери на живота

89. ЕКРН е обезпокоена от съобщенията за сериозни трудности, с които представителите на ромската общност се сблъскват в редица сфери на живота. В това отношение не е отбелязано подобрене, а съществуват и някои съобщения за влошаване на положението на ромите, които, най-вече поради икономическата рецесия и социалната криза, биват изолирани от обществото дори по-често отпреди. Основните проблеми произтичат от факта, че кварталите с ромско население се превръщат в гета. Този проблем изобщо не е отслабнал, а напротив, очевидно се е задълбочил в редица отношения. Повечето от ромските квартали се състоят от коптори, построени некачествено и без строителни разрешения, на терени, които често са общински, както в случая с квартал "Факултета" в София. Тъй като българските власти не са предприели мерки за разрешаване на това положение, хората, живеещи в тези квартали, нямат достъп до основни комунални услуги като здравно обслужване, обществен транспорт, сметосъбиране или канализация. Жителите на тези райони често са в плачевно здравословно състояние и не могат да си позволят медицинско лечение, тъй като нямат никакви улеснения за това по места, а и във всички случаи, медицинското лечение е прекалено скъпо за тях, въпреки социалните помощи. ЕКРН е особено загрижена от съобщения, според които понякога електроснабдяването се прекъсва в цял ромски квартал, тъй като някои от жителите му не плащат сметките си. Този проблем изглежда се е задълбочил, откакто електроразпределителната компания заработи на пазарен принцип. Освен това в някои случаи ромите не получават социалните помощи, на които имат право.

90. Сериозните социални и финансови проблеми, пред които са изправени представителите на ромската общност, са източник на нарастващо напрежение между тях, властите и мнозинственото население, което води до открити и понякога изпълнени с насилие конфликти, в частност, когато жителите на ромски квартали излизат на протести за отстояване на своите права.

91. ЕКРН е загрижена от съобщенията, според които ромите все още са обект на значителна дискриминация във всички сфери на живота. Например, изглежда на тях им се отказва достъп до публични места като барове и

⁶ Виж "Образование на децата роми" по-долу.

магазини, само поради техния етнически произход. В добавка към това ромите са обект на силно изявен расизъм и нетолерантност от страна на мнозинственото население, подхранвани от стереотипи и предразсъдъци срещу тях⁷.

Препоръки:

92. ЕКРН счита, че е налице належаща необходимост властите да приемат специфични мерки за борба с всички форми на пряка и косвена дискриминация срещу представители на ромската общност. В частност, Комисията препоръчва на българските власти да осигурят възможност за равен достъп на ромите до обществените услуги. Във връзка с последното тя би желала да привлече вниманието към мерките, предложени в нейната Обща политическа препоръка № 3 за борба с расизма и нетолерантността спрямо ромите/ циганите, както и в Обща препоръка № 7 за национално законодателство за борба с расизма и расовата дискриминация⁸. Следва да се обърне специално внимание на положението на жените роми, които могат да бъдат обект на дискриминация на множество основания, например, на основание на своя пол и етнически произход.

- Заетост

93. Процентът на безработица всред ромското население е много висок и значително надхвърля средния. В някои ромски региони в неравностойно положение той може да достига 90 % или повече. Българските власти осведомиха ЕКРН, че ромите срещат затруднения при намиране на работа поради ниското си образование и недостатъчни професионални умения. ЕКРН би искала обаче да обърне внимание на съобщенията, според които на някои роми се отказва работа, въпреки че те имат нужното образование, само поради техния етнически произход. ЕКРН отбелязва, че Министерство на труда е подготвило схеми за обучение, предназначени да помогнат на хора, които продължително време са били изключени от пазара на труда, да си намерят работа. Тези мерки са от полза главно за ромите, въпреки че не са предназначени изключително за тях.

Препоръки:

94. ЕКРН препоръчва на властите да продължават и увеличават своите усилия за осигуряване на професионално обучение с цел да бъдат увеличени възможностите за представители на ромската общност да намират работа.
95. ЕКРН препоръчва на властите да следят отблизо положението във връзка с дискриминацията в сферата на заетостта и да предприемат мерки за предотвратяване и наказване на всички прояви на расова дискриминация в тази област.

⁷ Виж "Изостряне на общественото съзнание" по-горе.

⁸ Виж също и препоръките по-горе в раздела "Разпоредби на гражданското и административното право".

- Образование на децата роми

96. Във втория си доклад ЕКРН препоръча на българските власти да предприемат мерки за борба срещу училищната сегрегация, било под формата на "ромски" и "не-ромски" училища, или под формата на класове, съставени от деца роми и други, съставени само от деца, които не са роми, в рамките на едно и също училище. Тя също така препоръча като спешна задача да бъде прекратена практиката голям процент от ромските деца да се изпращат в "специални" училища, които всъщност са предназначени за деца с умствени увреждания.
97. Във връзка с горното ЕКРН отбелязва, че неправителствените организации са организирали пилотни проекти за "десеграция", предназначени да бъдат извеждани ромските деца от училищата в ромските квартали и записвани в училища, до които те преди не са имали достъп. Тези експерименти дадоха много положителни резултати през последните няколко години, но подобни проекти са малко и редки, а също така, се осъществяват само в някои общини.
98. Министерство на образованието и науката осъзнава проблемите, за които говори ЕКРН във втория си доклад във връзка с образованието на децата роми, и напоследък предприе мерки за подобряване на положението. През април 2002 г. бе образуван Консултативен съвет по образованието на децата и учениците от малцинствата. Този постоянен орган е натоварен с консултиране на Министерство на образованието и науката, *inter alia*, по въпроси, свързани с интеграцията на децата роми. През септември 2002 г. Министерство на образованието и науката прие "Указание за интегриране на децата и учениците от малцинствата". Законът за народната просвета бе изменен така, че да предвижда задължителен едногодишен подготвителен клас за деца, които не владеят добре български език. Министерството разработва стратегия за интегрирането на деца и ученици, принадлежащи към етнически малцинства.
99. ЕКРН отбелязва, че напредъкът в областта на образованието на децата роми далеч не е достатъчен и се изразява в голяма степен в инициативи от страна на неправителствени организации.

Препоръки:

100. ЕКРН настоятелно приканва българските власти да предприемат без забавяне мерки, за да бъдат предоставени на децата роми повече равни възможности в областта на образованието. Тя набляга на първостепенното значение на разработването на кратко-, средно- и дългосрочна политика в тази област и отделяне на достатъчно средства и ресурси за нейното изпълнение.
101. В частност, ЕКРН препоръчва властите да продължат програмата за "десеграция", като предоставят възможност на децата в училищата, посещавани само от деца роми, и в които равнището на образованието е под средното, да получат образование на същото равнище, на което го получават другите деца. ЕКРН отново изтъква спешната нужда да бъде прекратена практиката да се изпращат деца роми, които не са умствено изостанали, в специални училища, предназначени за умствено изостанали

деца, както и онези от тях, които вече са изпратени в такива училища, да бъдат върнати в редовната училищна система.

- Изпълнение на Рамковата програма за равностойно интегриране на ромите в българското общество

102. Рамковата програма за равностойно интегриране на ромите в българското общество е разработена по инициатива на ромски неправителствени организации с помощта на представители на ромската общност. Програмата бе подкрепена от повече от 70 ромски организации и приета на 22 април 1999 г. с постановление на кабинета. Тя обхваща всички основни проблеми, с които ромите се сблъскват в България, и е разработена, в частност, с оглед подобряване на тяхното положение в редица области като заетост, професионално обучение, земевладение, социални помощи, образование, здравеопазване, култура и жилищни въпроси. Програмата предвижда много по-строги мерки за борба с дискриминацията и в частност, образуване на специализиран правителствен орган за тази цел.
103. Националният съвет по етнически и демографски въпроси е натоварен с координирането и оценката на изпълнението на Рамковата програма. Той е разработил съвместно с ромски организации план за действие за нейното изпълнение, определящ кратко-, средно- и дългосрочни приоритети. Този план за действие бе приет от Министерски съвет на Република България на 25 септември 2003 г. Също така, по тази програма в редица министерства и други правителствени служби са назначени експерти по ромските въпроси.
104. Рамковата програма за равностойно интегриране на ромите в българското общество единодушно се определя, включително и от представители на ромите, като добре структурирана и доста пълна програма, която ефективно отговаря на нуждите на ромската общност. Според редица източници, някои аспекти в нея следва да бъдат подсилени, в частност, мерките за подобряване на положението в областите на наказателната система и здравеопазването.
105. Същевременно, всред ромската общност и неправителствените организации, независимо дали са ромски организации или не, съществува единодушно мнение, че освен няколкото инициативи, посочени в този доклад, програмата е останала само на хартия, а малкото мерки, предприети по нея в полза на ромите, са резултат от изолирани инициативи на неправителствени организации, предприети с подкрепата на европейски или други чуждестранни средства. Що се отнася до правителството, изглежда, че не съществува интегрирана политика за изпълнение на програмата, нито в държавния бюджет и местните бюджети са отделени съществени суми за финансиране на нейното изпълнение. В някои среди съществува схващането, че правителството няма достатъчно политическа решимост да изпълнява такава програма, въпреки че Националният съвет по етнически и демографски въпроси смята, че политическа решимост съществува, но тя не е подкрепена с бюджетни средства.

106. ЕКРН е изключително обезпокоена от това, че четири години след приемането на Рамковата програма, нейното изпълнение все още е в своя начален етап. Комисията е убедена, че най-добрият начин за разрешаване на сериозните трудности, пред които е изправена ромската общност, е да бъде изпълнена съществуващата Рамкова програма, като се осъвремени така, че да бъдат отстранени всякакви нейни слабости.
107. Вниманието на ЕКРН също така бе привлечено от необходимостта за намиране на решения на местно равнище за проблемите, срещани от ромското население, което означава, че регионалните и местните власти следва да разработят стратегии с помощта на представители от засегнатите общности. Такива стратегии са необходими, в частност, за разрешаване проблема с положението с градоустройственото развитие в кварталите, населени с роми, както и с интегрирането на децата роми в българските училища, а това са проблеми, които не могат да бъдат разрешени без сътрудничеството на засегнатите общински власти.

Препоръки:

108. ЕКРН настоятелно приканва българските власти да ускорят изпълнението на Рамковата програма за равностойно интегриране на ромите в българското общество. Тя препоръчва на българските власти да заемат ясна политическа позиция, като потвърдят своята политическа решимост за изпълнение без забавяне на Рамковата програма. ЕКРН също така настоятелно приканва българските власти да осигурят средствата, необходими за финансиране на Рамковата програма.
109. ЕКРН насърчава българските власти да разработят и изпълнят бързо, на регионално и локално равнище и съвместно с националните власти, ефективни стратегии за подобряване положението на ромите. Тези стратегии следва да включват местните специфики и да позволяват адаптиране към тях. Във връзка с това Комисията настоятелно приканва регионалните и местните власти да работят в тясна връзка с представители на местната ромска общност и местните неправителствени организации при разработването и изпълнението на тези стратегии.

Библиография

В настоящата библиография са изброени основните публикувани източници, използвани при изучаването на положението в България: списъкът не трябва да се счита за изчерпателен и обхващащ всички източници на информация, до които ЕКРП е имала достъп при изготвянето на доклада.

1. CRI (2000) 3: Second report on Bulgaria, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 21 March 2000
2. CRI (98) 46: Report on Bulgaria, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 15 June 1998
3. CRI (96) 43: ECRI General Policy Recommendation n° 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
4. CRI (97) 36: ECRI General Policy Recommendation n°2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
5. CRI (98) 29: ECRI General Policy Recommendation n° 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI (98) 30: ECRI General Policy Recommendation n° 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
7. CRI (2000) 21: ECRI General Policy Recommendation n°5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, April 2000
8. CRI (2001) 1: ECRI General Policy Recommendation N° 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, December 2000
9. CRI (2003) 8: ECRI General Policy Recommendation N°7: National legislation to combat racism and racial discrimination
10. CRI (98) 80 rev: Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe, ECRI, Strasbourg, 2000
11. Report submitted by Bulgaria pursuant to Article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities 9 April 2001, ACFC/SR (2003) 001:
12. CommDH (2002) 1: Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to Bulgaria (17-20 December 2001), Council of Europe, 10 April 2002
13. Doc. 8616, "Report on Honouring of Obligations and Commitments by Bulgaria", Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 17 January 2000
14. CERD/C/SR.1210. Summary record of the 1210th meeting: Bulgaria, CERD, United Nations, March 1997
15. CERD/C/SR.1207. Summary record of the 1207th meeting: Bulgaria, CERD, United Nations, April 1997
16. CERD/C/SR.1205. Summary record of the 1205th meeting: Bulgaria, CERD, United Nations, March 1997
17. E/C.12/1999/SR.31: Committee on Economic, Social and Cultural Rights. Summary record of the 31st meeting, Bulgaria. 24.11.99
18. E/C.12/1Add.37 : Concluding observation of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Bulgaria. 08/12/99
19. UNDP, The Roma in Central and Eastern Europe: Avoiding the Dependency Trap, 2003

20. United Nations Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, adopted by the 8th United Nations Congress for the prevention of crime and the treatment of offenders, Havana (Cuba) from 27 August to 7 September 1990
21. European Communities Commission, 2002 Regular Report on Bulgaria's Progress towards Accession, Com(2002) 700 final, 9.10.2002, SEC(2002) 1400
22. Law on Denominations, 29 December 2002
23. Analysis of a general bill of a law on religious confessions introduced in the Bulgarian National Assembly by the Human Rights and Religious Confession Committee on December 4, 2002, Viktor Kostov, Lawyer, Director of the Center for Religious Freedom
24. The first steps: an evaluation of the nongovernmental desegregation projects in six Bulgarian cities, an external evaluation report to the Open Society Institute, Bulgarian Helsinki Committee, Dr. Krasimir Kanev, 2003
25. The Bulgarian Draft Anti-Discrimination Law: An Opportunity to make Good on the Constitutional Promise of Equality in a Post Communist Society, Margarita Ilieva, Roma Rights 2003, N° 1-2.
26. Open Society Foundation Sofia, Programs and Projects 2002
27. Human Rights in Bulgaria in 2002, Annual report of the Bulgarian Helsinki Committee
28. Project on Ethnic Relations: the Bulgarian Ethnic Experience, June 29-30 and December 18, 2001, Sofia, Bulgaria
29. US Department of State, International Religious Freedom Report - Bulgaria, October 2001
30. US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2001 – Bulgaria, March 4 2002
31. Human Rights Watch World Report 2002 – Bulgaria
32. Amnesty International: Concerns in Europe 2001 – Bulgaria
33. International Helsinki Federation report on Bulgaria 2001
34. Profession: Prisoner, Roma Detention in Bulgaria, the European Roma Rights Centre, December 1997
35. « Successful Romani School Desegregation: The Vidin Case », Roma Rights No. 3-4, 2002
36. Legal analysis of national and European anti-discrimination legislation – A comparison of EU Racial Equality Directive & Protocol N° 12 with anti-discrimination legislation in Bulgaria, Margarita Ilieva, September 2001, ERRC/Interights/Migration Policy Group

Приложение

Настоящото приложение не представлява част от анализа и предложенията на ЕКРН, отнасящи се до положението в България.

ЕКРН би желала да посочи, че анализът, който се съдържа в нейния трети доклад за България, е извършен към дата 27 юни 2003 г. и не взема предвид последващото развитие.

Съгласно установената от ЕКРН процедура за изготвяне на докладите по страни, българските власти водиха поверителен диалог с ЕКРН по отношение на предварителния вариант на текста за България. Редица техни коментари бяха взети под внимание от ЕКРН и включени в доклада.

Независимо от това, вследствие на диалога, българските власти изказаха изричното желание като приложение към доклада на ЕКРН да се включат и следните бележки от тяхна страна.

Коментари по Третия доклад за България на ЕКРН

Българските власти изразяват съжаление, че само част от техните коментари, представени по проекта на Третия доклад за България, са разгледани с подобаващо внимание от ЕКРН и че последната е решила да остави непроменени редица текстове, съдържащи очевидни неточности, които представят погрешно реалното положение в областта на правата на човека в България.

Общи бележки

В доклада не е направено ясно разграничение между констатираните или потвърдени от докладчиците факти и различни твърдения, направени от "някои източници" (многократно цитирани). Посочените "източници" би следвало да бъдат по-ясно идентифицирани, така че читателите да бъдат в състояние малко по-добре да преценят достоверността на тези твърдения, които за съжаление създават превратна представа относно истинската ситуация в България.

По отношение на Резюме:

Част от твърденията и заключенията, съдържащи се в Резюме, не отговарят изцяло на констатациите в самия доклад.

Втори параграф на Резюме:

(виж коментарите по отношение на съответните части на Доклада)

- трето изречение: Само политическите партии, образувани "на етническа, расова или верска основа" и "партии, които си поставят за цел насилствено завземане на държавната власт", са забранени по чл. 11, ал. 4 на Конституцията. Що се отнася до "етническа", ограничението е приложимо само към партии, чиито устави предвиждат, че членството в тях е открито само за конкретна етническа група/групи.

Трети параграф на Резюме:

- второ изречение: България е страна по Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация, Конвенцията (№ 111) относно дискриминация в областта на труда и професиите, Конвенцията за борба срещу дискриминацията в областта на образованието и Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените. Тези международно-правни документи са неразделна част от българското национално законодателство.

В този контекст бихме предложили ЕКРН да бъде по-конкретна в препоръките си към България да ратифицира "други" международни инструменти, свързани с борбата с расизма и нетолерантността.

- трето изречение: Свободата на сдружаване е конституционно гарантирана на всички граждани в България, включително на лицата, определящи себе си като македонци, като тя подлежи само на ограниченията по чл. 11, ал. 4 от Конституцията на България (виж по-горе).

- седмо изречение: виж коментарите по отношение на параграфи 50 до 65 по-долу.

- девето изречение: виж коментарите по отношение на параграфи 75 до 77 по-долу.

- десето изречение: В националната образователна система **никога не е имало политика на "сегрегация"** по отношение на децата от ромски произход. Фактът, че в някои квартали на някои градове конкретни училища се посещават предимно от ученици от ромски произход, се явява нецеленасочен резултат от административното деление в училищната система. Съгласно правилата, валидни за всички деца, независимо от техния етнически произход, приемането в което и да е обществено училище е било свързано административно с местоживеенето на семейството. В квартали, където населението е предимно от ромски произход, тази система доведе до появата на училища, посещавани предимно от ученици от ромски произход. За премахването именно на тази ситуация властите предприемат специални мерки. Следователно понятието "сегрегация" по отношение на деца от ромски произход е невярно.

По отношение на параграф 15 от доклада:

съгласно чл. 54, ал. 1 от Наказателния кодекс установената от българските съдилища практика е да разглеждат каквито и да са доказани расистки подбуди на нарушителите като отегчаващо вината обстоятелство.

По отношение на параграфи 17 и 18 от доклада:

Малкият брой наказателни преследвания и присъди по членове 162, 163 и 172, ал. 1 от Наказателния кодекс **действително** се дължи на факта, че в българското общество съществуват само изолирани случаи на такива престъпления. Този факт се потвърждава от събраните статистически данни за престъпността, които включват и всички престъпления с расистки подбуди.

По отношение параграф 50 от доклада:

Представителите на турското малцинство участват в управляващата парламентарна коалиция в България. Те заемат министерски постове, постове на областни управители и заместник-областни управители, а също така са широко представени в общинските съвети.

За съжаление е факт, че някои райони, в които лицата, принадлежащи към турското малцинство формират голяма част от населението, бяха особено тежко засегнати от икономическата рецесия по време на прехода на България към пазарна икономика. Същевременно много други лица, не принадлежащи към турското малцинство, също живеят в тези региони и са еднакво тежко засегнати от тези икономически трудности.

Следователно заключение, че само лицата, които принадлежат към турското малцинство са " в неравностойно финансово и социално положение в сравнение с останалата част от българското население" би било неточно.

По отношение параграфи 52, 53 и 55 от доклада:

Правото на мирни събрания е изрично гарантирано от Конституцията на Република България. Член 43 от Конституцията предвижда, че "Гражданите имат право да се събират мирно и без оръжие на събрания и манифестации" и че "Редът за организиране и провеждане на събрания и манифестации се определя със закон".

Съгласно съответните разпоредби закона, които са изцяло в съответствие с международно-правните задължения на България, всички граждани в България, независимо дали принадлежат към "малцинство" или към

"мнозинство", се ползват изцяло и ефективно от равни права, включително по отношение на правото на мирни събрания.

По отношение параграф 54 от доклада:

Етническата принадлежност в България е въпрос на свободен личен избор. Освен това, член 6, ал. 2 от Конституцията на Р. България предвижда, че "Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние".

Наличието на български граждани, които се определят като македонци, е надлежно отразено в официалните резултати от националното преброяване през 2001 г. – общо 5071 лица към 1 март 2001 г. Този очевиден факт не изисква каквито и да е допълнителни действия за "признаване" от страна на българската държава.

Както бе потвърдено от Конституционния съд на България (виж: Решение № 4 от 21 април 1992 г.; № 2 от 8 февруари 1998 г.), Конституцията на Република България изрично признава наличието на етническо, верско и езиково разнообразие в страната.

Същевременно в българското законодателство не се използва термина "национално малцинство". В международното право също не съществува дефиниция на този термин.

При тези обстоятелства не би било възможно някакво "по-добро признаване" на дадена общност именно като "**национално**" малцинство.

Следва да се подчертае също, че тези 5071 лица, които определят себе си като македонци, се ползват напълно и ефективно от всички права и свободи, гарантирани на всички български граждани.

По отношение на параграфи 53 (втора част) и 57 от доклада:

Твърденията, съдържащи се в тази част на доклада, не са подкрепени с факти. След приемането на втория доклад на ЕКРН не е имало данни за каквито и да било конкретни проблеми (например "тормоз") по отношение на правото на мирни събрания на всички малцинствени групи, включително "македонци", във връзка с твърдения за дискриминация и действия на нетолерантност от страна на властите срещу лица, които открито са се обявили за македонци или за недопускане на "тази група" да живее заедно с мнозинството от населението, в дух на взаимно уважение.

(Виж също така коментара по отношение на параграф 54 по-горе).

По отношение на параграф 56 на доклада:

Българските власти следят внимателно **всички** твърдяни действия на нетолерантност спрямо **което и да е лице** под тяхна юрисдикция без дискриминация и, ако е необходимо, предприемат стъпки за наказание на извършени такива действия.

По отношение на параграфи 58 и 59 на доклада:

В България има мюсюлмани говорещи български език (посочени в доклада като "помаци"). По време на националното преброяване, извършено при съблюдаване на най-високите международни стандарти, при което всяко лице е могло да определи своята етническа принадлежност съгласно неговия/нейния собствен свободен избор, 49 764 лица са се определили

като българи-мохамедани. Този факт е надлежно отразен в официалните резултати от националното преброяване през 2001 г. Следователно, тези лица **не** са "смесени" с членове на която и да е друга група.

Няма конкретни данни за наличие дискриминация, и по-специално при наемане на работа или във висшето образование заради предразсъдъци срещу българите-мохамедани. Нещо повече действащите разпоредби на българското трудово законодателство и тези в областта на висшето образование, изрично забраняват дискриминация на основата на етническо самоопределение или религия и се прилагат стриктно.

По отношение на параграф 60 от доклада:

Както вече бе отбелязано, българските власти следят внимателно **всички** твърдяни действия на нетолерантност срещу **което и да е лице** под тяхна юрисдикция без дискриминация, и - ако е необходимо, предприемат стъпки за наказание на такива действия.

По отношение параграф 61 от доклада:

Както вече бе отбелязано, българските власти непрекъснато се борят със стереотипи и предразсъдъци, ако и когато такива се проявяват спрямо лица, принадлежащи към **което и да е** съществуващо етническо, религиозно или езиково малцинство.

По отношение параграф 65 на доклада:

Компетентните власти в България не са получавали информация за прояви на расизъм и нетолерантност от страна на обществото към ромите или към други малцинствени групи, нито за "съществуването на подобна тенденция в продължение на няколко години". Властите са наясно за наличието на някои стереотипи и предразсъдъци, които, действително, **биха могли** "понякога" - но не **непременно** - "да доведат до прояви на дискриминация". Това, обаче, са изключително изолирани прояви. Освен това, компетентните власти в никакъв случай не са "пасивни", когато се изправят пред такива прояви - те решително се борят с тях и наказват извършителите.

По отношение на параграфи 69 и 70 от доклада

Противно на двусмисленото твърдение на ЕКРН, че проявите на антисемитизъм "не са широко разпространени" в българското общество, такива прояви практически **не съществуват** в България.

През цялата си история българското общество е съхранило толерантността и уважението към различията като едни своите основни ценности. Ярък пример за това е спасяването от българския народ на 50 000 български евреи от депортация в нацистките концентрационни лагери през Втората световна война, 60-годишнината от което бе отбелязано през март 2003 г. в цялата страна. По случай Деня на жертвите на Холокоста на 10 март, българският парламент прие Декларация, в която заклеми нетолерантността, расизма, расовата дискриминация, ксенофобията и антисемитизма.

Спирайки се на тези исторически събития в своето обръщение на Конференцията по антисемитизма на ОССЕ (Виена, 19 юни 2003 г.), министърът на външните работи на България г-н Соломон Паси припомни, че "по време на Втората световна война България бе единствената европейска държава, която спаси своите евреи, като ги задържа в родината им". Г-н Паси отново подчерта пълната ангажираност на

България за проявяване на "нулева толерантност" по отношение на всички форми на нетолерантност, включително антисемитизма.

В този контекст, е очевидно защо през изминалите години в България има данни само за няколко изолирани случая и че твърденията на някои анонимни източници за увеличаването на такива прояви, само изопачат действителността. (За съжаление, тези твърдения явно безкритично са били възпроизведени от ЕКРН.)

По отношение на параграфи 72 и 73 от доклада

Твърдението, че е налице липса на достоверна информация за положението на различни малцинствени групи, живеещи в България, е невярно. Цялата съществена информация (пол, имуществено състояние, равнище на образование, заетост и т.н. и т.н.) по отношение на всички лица, живеещи на територията на България, включително и на тези, които са се определили като принадлежащи към малцинствена група, е събрана при националното преброяване през 2001 г. Нещо повече, тази информация е била използвана в процеса на вземане на решения от българските власти. На основата на тази информация правителството е разработило различни програми в областта на заетостта, образованието, обучението, социалните услуги и т.н., които понастоящем се изпълняват. Някои от тези програми съдържат специални мерки, конкретно насочени към разрешаване на проблемите на дадени малцинствени групи.

По отношение на параграф 75 от доклада

С измененията и допълненията на чл. 80 от Закона за Министерството на вътрешните работи бяха въведени допълнителни ограничения за използването на оръжие от полицията. Те напълно съответстват на Основните принципи на ООН за използването на сила и оръжие от служители на правоохранителните органи (1990). Одобрена бе също така и специална Инstrukция за използването на помощни средства от Министерството на вътрешните работи, изготвена с участието на НПО, компетентни в тази област. В допълнение, със съдействието на Съвета на Европа бе разработен Етичен кодекс, който въвежда дори още по-строги стандарти по отношение използването на оръжие от полицията. Тези факти ясно показват, че твърденията на "някои" НПО в това отношение са неточни.

За съжаление, случаи на прекомерно използване на оръжие, макар и редки има, но при тях жертвите не са само роми. Следователно, съдържанието на този параграф е неточно.

По отношение на параграфи 76, 77, 81 и 82 от доклада

Третото и четвъртото изречение на параграф 76 съдържат недоказани твърдения на някои неидентифицирани източници. Българските власти многократно са отбелязвали, че при **всички** случаи на предполагаеми нарушения на закона от полицейските сили, се провеждат разследвания и когато тези нарушения се докажат, извършителите, а когато е необходимо и техните непосредствени ръководители, се санкционират. Както е отбелязано и от ЕКРН, има редица случаи, при които полицейски офицери, чиято вина за такива нарушения е била доказана, са освобождавани от полицията. Освен това, когато фактите от разследването сочат, че е било извършено престъпление, всички събрани материали се внасят в Прокуратурата за последващи действия. Това е задължителна процедура, която се следва без изключение, независимо от етническата принадлежност на жертвите на твърдяните нарушения. В допълнение към това, Министерството на вътрешните работи е предприело необходимите

практически мерки за да се премахнат първопричините за такива нарушения и за да се предотврати тяхното извършване в бъдеще. Например, въведена е специална регистрационна система за оплаквания от лошо отношение от страна на полицейските офицери, която се наблюдава внимателно. В тази връзка, би следвало също да се отбележи, че данните за регистрираните към момента оплаквания **не е** предоставят никакви факти в подкрепа на твърдението, че има повече случаи на лошо отношение към членовете на ромското общество отколкото към членовете на мнозинството от населението" (параграф 77). Независимо от това, компетентните власти в България са решени да предприемат необходимите действия, ако им се представят конкретни факти, сочещи, че полицията преднамерено проявява по-лошо отношение към членовете на ромското население или към лица, принадлежащи към други малцинствени групи.

По отношение на параграф 89 от доклада:

ЕКРН правилно е отбелязала, че членовете на ромската общност изпитват сериозни трудности в много области на живота. Останалата част от този параграф, обаче, за съжаление съдържа недоказани, неверни обобщения.

Проблемите, изпитвани от значителна част от ромското население в Централна и Източна Европа, включително в България, са главно от **социално-икономически** характер. Българските власти добре познават мащабите на тези проблеми и до голяма степен са идентифицирали техните първопричини.

На основата на внимателен анализ на различни аспекти на положението на ромското население в България при прехода към пазарна икономика, българските власти са разработили и изпълняват комплекс от мерки, насочени към всеобхватно решаване на проблемите на членовете на ромското население. Една от най-важните от тези мерки бе приемането през 1999 г. от правителството на "Рамкова програма за равнопоставено интегриране на ромите в българското общество", разработена с активното участие на над 70 ромски организации.

Изпълнението на Рамковата програма, координирано от Националния съвет по етническите и демографските въпроси (НСЕДВ), включва следните конкретни практически мерки:

- в областта на защитата от дискриминация;

- Разработен бе Закон за защита срещу дискриминация, приет от Народното събрание на 16 септември 2003 г.;
- Към Национална служба "Полиция" (НСП) бе създадена Специализирана комисия по правата на човека, председателствана от заместник-директор на НСП (със специално внимание върху ромското малцинство). Към всяка териториална дирекция на Министерството на вътрешните работи са назначени регионални координатори, които осъществяват координацията със Специализираната комисия и организират на местно ниво дейностите свързани, със защитата на правата на човека. През м. март 2003 г. е проведено обучение с лектори от НПО по защита правата на човека, в което участваха всички регионални координатори.
- през м. септември 2002 г. бе създадена Постоянна работна група по въпросите на правата на човека към Министерството на вътрешните работи, председателствана от заместник-министър на вътрешните работи с участие на представители на съответните дирекции и национални служби. Целта на работната група е да създаде институционалната рамка за предлагане на цялостни решения по въпроси, отнасящи се до правата на човека;

- назначаване на 158 роми в Министерство на вътрешните работи. В Охранителна полиция към Национална служба "Полиция" работят 4 офицери и 89 сержанти;
 - курсове за обучение на персонала от Охранителна полиция към регионалните дирекции в Пловдив, Сливен, Пазарджик, Монтана, София с цел по-добро запознаване на полицаите с историята, традициите, обичаите и религиозните убеждения на различни етнически малцинства, особено на ромите с цел да се подобри взаимното разбирателство между полицейските служители и представителите на етнически малцинствените общности; курсове за полицейски сержанти и курсанти (главно роми) в Полицейската академия; курсове за обучение на полицейски офицери и семинар за директорите на регионалните и районните дирекции, насочени към създаване на умения за работа в мултикултурна среда и съблюдаване на стандартите по правата на човека.
 - извършено бе експертно проучване по социалната интеграция на етническите малцинства в българската армия. В програмата за обучение за академичната 2002/2003 г. на висшите военни училища и Военната академия "Г. С. Раковски" са включени специални модули, запознаващи курсантите с културата на етническите малцинства в България и насочени по-специално към премахване на всякакви съществуващи предразсъдъци между представителите на различни етнически групи.
- в областта на образованието;
- Правителството разработи цялостна концепция за интегриране на децата и учениците от малцинствен произход в сферата на образованието със специален фокус върху децата, принадлежащи към ромското малцинство;
 - Създаден бе Консултативен съвет по образованието на децата и учениците от етническите малцинства, който разработва стратегията относно образователната политика, насочена към деца и ученици от етнически малцинства в която приоритетно място е отделено на работата с ромските деца. Също така Консултативният съвет разработва проекти, съдържащи конкретни мерки, насочени към интеграцията на ромските ученици с техните връстници.
 - Министерство на образованието и науката одобри през м. септември 2002 г. "Инструкция за интеграцията на децата и учениците от малцинствата", съдържаща следните стратегически цели:
 - интегриране и съхраняване на етническата и културната идентичност на децата и учениците, принадлежащи към малцинства чрез обучение и допълнителни учебни програми;
 - преодоляване на конкретни проблеми с цел да се приложи изцяло на практика принципът на равен достъп до качествено образование;
 - създаване на предпоставки за по-успешна социализация на младежите от различни малцинствени етнически общности;
 - превръщането на културното разнообразие във фактор на взаимно опознаване и източник на духовно развитие за младите хора с оглед създаване на благоприятна среда за взаимно зачитане, толерантност и разбирателство;
 - Документът очертава конкретните проблеми, които срещат учащите от ромската общност и поставя конкретни цели, свързани с интеграцията на децата и учениците от ромското население: ред за преместване на ученици от училища в ромски квартали и създаване на по-добри възможности за достъп до качествено образование. Регионалните инспекторати по образование, общините и управителните органи на училищата вече са предприели конкретни мерки за изпълнение на Инструкцията;

- Наредба № 6 на Министъра на образованието и науката за обучение на деца със специални образователни нужди и/или страдащи от хронични болести, слага край на приемането на деца с нормални умствени възможности в специализираните, т. нар. "помощни училища".
 - в края на 2002 г. бе приключено обучението на 50 учители и 50 помощници на учители насочено към създаване на конкретни умения за работа в мултикултурна среда. За учебната 2003-2004 учебна година в подготвителната група, подготвителен и I клас се въвежда длъжността "Помощник на учителя", като тяхното основното задължение ще се състои в това да улесняват адаптирането на ромските деца към учебния процес и интеграцията им в мултикултурна среда;
 - публикувани са наръчници за обучение по межкултурно образование;
 - Министерството на труда и социалната политика в сътрудничество с НСЕДВ реализират програмата "Реформа за повишаване благосъстоянието на децата", насочена към подготовка на деца от предучилищна възраст от семейства в неравностойно положение (основно от ромски произход) за записване в първи клас. През настоящата учебна година са обхванати общо 2,000 деца.
 - проектът, подкрепящ интегрираните училища, изпълняван от Министерството на образованието и науката с ромски неправителствени организации, бе разширен, като понастоящем обхваща 1,500 ромски деца и ученици, които са записани в интегрирани училища.
 - влязоха в сила изменения и допълнения към Закона за народното образование (Държавен вестник № 90 от 24.09.2002 г.), които предвиждат, че всички деца от предучилищна възраст подлежат на задължително безплатно включване в подготвителни групи в детските градини и в подготвителни класове в училищата. За тази цел са предоставени средства от държавния бюджет (като от тази мярка ще се възползват най-вече деца от ромски и турски произход);
 - Учебната програма включва теми и текстове, насочени към представяне на ромски и други етнически малцинства в България и посочване на примери от литературата и от произведения на видни художници, принадлежащи към малцинствата.
- в областта на здравеопазването:
- Министерство на здравеопазването е провело проучване в 15 български града (януари - февруари 2003 г.), с цел оценка на здравния статус на ромската общност и идентифициране на проблемите, които срещат ромите в системата за здравеопазване. Проучването е предоставило основата за проект за Здравна стратегия за ромите, подготвена от Министерството;
 - Във Видин, Сливен и Кюстендил (градове с висок процент на ромско население) е доставено модерно медицинско оборудване. В рамките на Националния план за здравеопазването е доставено медицинско оборудване за първична медицинска помощ за цялата селска мрежа, включително за райони с преобладаващо ромско население;
 - По Националната имунизационна схема са отворени пунктове за задължителни безплатни имунизации на ромите (деца и възрастни);
 - със съответните изменения и допълнения на Закона за здравното осигуряване, от 1 януари 2003 г. бе увеличен броят на лицата, осигурени от държавния бюджет. По-конкретно всички деца под 18 години имат задължителна безплатна здравна осигуровка. Осигурен е и пряк достъп до педиатрични и гинекологични клиники.

- В областта на заетостта и социалното осигуряване понастоящем предимно Министерството на труда и социалната политика осъществява редица мерки и програми за социално и икономическо интегриране на безработни роми, насочени към осигуряване на подходящи възможности за работа и професионална квалификация на лица от ромската общност:

- Програми за временна заетост в обществени дейности: Национална програма за временна заетост, Програма за временна заетост през зимните месеци и Специализирани програми, осъществявани във всички региони на страната. Целта е да се осигури минимален доход, чрез наемането им на работа на безработни, които разчитат на социални помощи;
- обновяване на туристически места и сгради: целта е да се осигури временна заетост в строителството, създавайки по този начин условия за устойчива заетост в туристическия сектор;
- през 2002 г. Министерството на труда и социалната политика разработи Национална програма "От социални помощи към осигуряване на заетост", насочена към осигуряване на работа и социална интеграция на дългосрочно безработни, които получават социални помощи. Към края на 2003 г. се очаква да се присъединят 100,000 безработни. Програмата включва компоненти като "Ограмотяване" и "Квалификация", насочени към увеличаване на конкурентоспособността на неграмотните и безработните на пазара на труда. През 2003 г. в курсове за ограмотяване са включени 1000 безработни, от които около 80% са от ромски произход;
- През зимния период на 2002-2003 г. с финансиране от Фонда за социални помощи са открити около 5000 детски стола като социален механизъм за привличане на децата в училище;

- в областта на градоустройството и условията на живот:

- разглеждат се възможностите за узаконяване, когато е възможно, на незаконно построени жилища;
- Общините в София и Пловдив осъществяват проекти "Строителство на жилища за ромите" с финансиране, частично осигурено от Банката за развитие на Съвета на Европа. В София бяха построени 75 двуетажни къщи за роми, живеещи в квартал "Христо Ботев". Извършено бе изграждане на техническата инфраструктура, обновяване на училищата, детските градини и здравните центрове. В Пловдив 40 от планираните 72 сгради са вече построени. Други проекти за градоустройствено развитие са приключени и/или са в процес на реализация в градовете Стара Загора, Пазарджик, Лом, Омуртаг, Венец и Дулово.

- в областта на културата:

- През август 2002 г. Министерство на културата, НСЕДВ, Община Стара Загора, фондация "Отворено общество" и други донори, финансово подкрепиха 10-та годишнина на ромския фестивал Ромафест в гр. Стара Загора;
- През 2002 г. ЮНЕСКО одобри представен от Министерство на културата проект за 20 000 щ. дол. за създаването на Ромски театър. Този проект понастоящем е в процес на реализация;
- През 2001 г. НСЕДВ, Община Шумен и други донори подкрепиха финансово турне на българския Ромски филхармоничен оркестър и на фолклорен испански оркестър в България и Испания;
- Ромската Нова 2003 година бе отбелязана с гала-концерт и серия от културни събития в ромските квартали в София и в цялата страна. НСЕДВ осигури финансиране на културната програма;
- През 2003 г. НСЕДВ финансово подкрепи празнуването на Международния ден на ромите, 8 април, в София и в провинцията;

- През 2002 г. започна реализирането на съвместен проект на Министерство на културата и ПРООН "Гражданско развитие и участие чрез мрежата на читалищата". Проектът съдържа компонент "включване на социални и етнически групи в обществения живот";
- През 2002 и 2003 г. НСЕДВ и Министерство на културата подкрепиха различни други културни и образователни събития, организирани от ромски организации.

Допълнителни дейности за по-пълно информиране на обществото относно проблемите на ромската общност (радио- и телевизионни предавания и вестници на ромски език, семинари за журналисти от малцинствата и т. н.) бяха осъществени и с финансовата подкрепа на НСЕДВ.

През септември 2003 г. българското правителство прие специален **План за действие** за изпълнение на Рамковата програма, който съдържа конкретни по-нататъшни мерки за решаване на социално-икономическите проблеми на ромската общност, включително равен достъп до образование, заетост, здравеопазване, подобряване на жилищните условия и т.н.

Изпълнението на Плана за действие се финансира от държавния бюджет. За периода 2003-2004 г. вече са отделени 28.6 млн. лева от бюджета.

Горното изброяване не включва част от програмите, реализирани в други сфери - които, макар и да не са предназначени изключително за ромите, се ползват от мнозинството от членовете на ромската общност. В този контекст, твърдението, че българските власти не са предприели стъпки за подобряване на ситуацията, е **очевидно несъстоятелно**.

Много други твърдения, съдържащи се в параграф 89, са също толкова неточни.

Частично обяснение за някои от тези неточности се съдържа в **Доклада** на срещата, организирана от Проекта за етнически отношения и посветена на **Ромските махали в Югоизточна Европа: политика, бедност и етнически въълнения** (13-14 декември 2002 г. в Скопие, Република Македония). Кратки извадки от този показателен в много отношения доклад (наричан по-долу за краткост Доклада от Скопие) биха допринесли за по-доброто разбиране на някои важни аспекти от положението на "ромските махали" не само в България, но и в др. страни. Освен това, в него ясно се посочва, че проблемите на жителите на тези махали би следвало да се анализират и от историческа гледна точка (което ЕКРН очевидно не е взела предвид).

Ромските райони в градовете на много от държавите в Югоизточна Европа не са резултат от бездействие или от преднамерена "гетоизация" от страна на властите, а са наследство от Отоманската империя. Този факт е ясно признат и в Доклада от Скопие: "Ромските махали са социално и историческо явление, водещо началото си от отоманските закони, които са действали векове наред" (стр. 10).

По отношение на настоящата обстановка в тези квартали, в Доклада от Скопие се отбелязва: "По време на пост-комунистическия преход тези махали бяха изправени пред неконтролно нарастване в резултат на имиграцията на бързо нарастващото и обедняващо ромско население" (стр. 1).

Вследствие на различни обективни и субективни фактори за много (но в никакъв случай не за всички!) членове на ромската общност бе особено трудно да се адаптират към новите реалности на пазарната икономика. "...Жителите на ромските махали са все още пленници на миналото, като продължават да се придържат към поведение, съответстващо на разбирането за социалистическата социална държава, което се сблъсква със съвременните реалности на пазарната икономика и приватизацията." (Доклад от Скопие, стр. 6).

По-конкретно, твърдението, съдържащо се в доклада на ЕКРН, че хората, живеещи в тези квартали "нямат достъп до основни обществени услуги", е невярно по същество. В това отношение съществуват някои трудности, (въпреки че те далеч не са в описаната степен), но властите предприемат конкретни мерки за разрешаването им (виж по-горе).

Както отбелязва съветникът по въпросите на рома и синти на ОССЕ, Н. Георге, по време на срещата в Скопие: "... много от ромите смесват обществените услуги с правата, от които те следва да се ползват и които се гарантират от социалната държава та" (Доклад от Скопие, стр. 16).

ЕКРН също правилно отбелязва, че много жилища в ромските квартали са строени без разрешение за строителство върху земя, която често принадлежи на общините, или, съгласно Доклада от Скопие "нарушение на строителните и планировъчните правила или най-малкото извън процеса на градоустройственото планиране" (стр.5). Българските власти се опитват да подхождат към проблема по-прагматично (виж по-горе), но от тях не може да се очаква да нарушават закона в този процес.

По въпроса за електроснабдяването, следва да се отбележи, че жителите на такива квартали понякога отказват да изплащат сметките си за електроенергия. Според Доклада от Скопие, (стр.7) това положение би могло поне частично да бъде обяснено с факта, че "жителите на ромските махали са убедени, че те като граждани имат право на електричество и други услуги и че държавата е задължена да им ги предостави, като до голяма степен ги субсидира". В тази ситуация може да се окаже, че доставчиците на електроенергия нямат друг избор освен "понякога да спират" електрозахранването, за да подтикнат потребителите да започнат да плащат в срок дължимите суми. Би следвало да се подчертае, че такива спирания на електричеството са част от стандартната практика и етническият произход на потребителите няма никакво отношение при тези случаи.

По отношение на социалните помощи, които се твърди, че в повечето случаи, ромите не получават, макар че имат право на тях, трябва да се подчертае, че българското социално-осигурително законодателство залага еднакви обективни критерии за достъп до социални помощи за всички граждани, независимо от техния етнически произход (освен това каквато и да е дискриминация, включително на етническа основа, е изрично забранена от закона). Въпросът кой има или няма право на социални помощи се определя от съответните социални служби на основата на проверка на доходите. Всяко едно решение на тези служби трябва да бъде (и е) в писмена форма и ясно мотивирано. Когато кандидатът за социални помощи не е доволен от решението, той/тя има право да го обжалва пред регионалната социална служба. Следователно, това твърдение на ЕКРН е също неточно.

По отношение на параграф 90 от доклада:

Това твърдение е очевидно неточно. **Няма** данни, че проблемите на членовете на ромската общност, са източник на нарастващо напрежение между тях, от една страна и властите и населението от мнозинството, от друга, както твърди ЕКРН. Също така, няма данни, че "организираните от жителите на ромските квартали митинги в подкрепа на правата им водят до открит, и понякога насилствен сблъсък" с "мнозинството" от населението.

Незначителният брой случаи на временно напрежение (но в никакъв случай не "насилствен сблъсък") са били по същество по-скоро социално-икономическо отколкото етническо явление, като са предприети мерки, насочени към тяхното преодоляване (виж по-горе).

По отношение на параграф 91 от доклада:

Този текст също, за съжаление, е представлява едно невярно обобщение, което не е подкрепено с факти. Някои косвени доказателства биха могли вероятно да доведат до предположението за наличието на някои стереотипи и предразсъдъци сред "населението от мнозинството" (както впрочем и сред малцинствените групи). Може също така да се предположи, че някакви запазили се стереотипи и предразсъдъци биха могли евентуално да доведат до изолирани прояви на нетолерантност или дискриминация между частни лица в ежедневието живот. Например, твърдения за необслужване на клиенти от сервитьори, предполагаемо само поради техния етнически произход, понякога се цитират от НПО. Верни или не, тези твърдения не могат да бъдат разглеждани като категорична индикация, че срещу ромите все още има широка дискриминация във всички сфери на живота или че ромите са подложени в голяма степен на расизъм и нетолерантност от страна на населението от мнозинството.

В този контекст също така трябва да се подчертае, че властите са решени да продължат да се борят с такива стереотипи и предразсъдъци с помощта на членовете на ромската общност.

С оглед на гореизложеното, очевидно е, че препоръките, съдържащи се в параграф 92, са само частично релевантни.

По отношение параграф 93 от доклада

Твърденията, че на някои роми с необходимото образование се отказва работа единствено поради техния етнически произход, е неточно. Би следвало освен това да се припомни, че действащите разпоредби на българското трудово законодателство изрично забраняващи дискриминация на основата на етническо самоопределяне или религия, се прилагат стриктно и неспазването на тези разпоредби подлежи на наказателни санкции.

По отношение на параграф 96 от доклада:

Отново трябва да се подчертае, че в България никога не е провеждана политика на "сегрегация" в училищата (виж коментара по десетото изречение на **Трети** параграф на Резюмето);

По отношение на параграфи 97 и 99 от доклада:

Правителството осъществява специални мерки, насочени към пълната интеграция на ромските деца в училищата (виж коментара по параграф 89 по-горе). Следователно, твърдението, съдържащо се в параграф 99, е неточно.

С оглед на гореизложеното, е очевидно, че препоръките, съдържащи се в параграфи 100 и 101, са само частично релевантни.

По отношение параграф 105 от доклада:

В светлината на релевантната информация, предоставена по-горе, е очевидно, че заключенията, съдържащи се в този параграф, са неточни и противоречат на фактите.

По отношение параграф 108 от доклада:

Един от последните и особено важни случаи, когато българските власти заеха "ясна позиция, потвърждаваща тяхната политическа решимост да осъществяват Рамковата програма", бе личното участие на министър-председателя на Република България Симеон Сакскобурготски в международната конференция "Ромите в разширяваща се Европа – предизвикателства за бъдещето" (Будапеща, 30 юни – 1 юли 2003 г.), на която той препотвърди ангажимента на българските власти за решаване на проблемите на ромското население в България.

